

ПРОТОКОЛ

№ 20

на заседанието за обсъждане репетицията на новата постановка на пиесата "Мария Стюарт" от Фридрих Шилер, състояло се на 13.VI. 1970 г., под председателството на Александър Гетман, зам.председател на КИК. Заседанието бе открито в 13 часа.

Присъстваха: н.а. Андрей Чапразов, з.а. Иван Чипев, Камен Зидаров, Юлиан Вучков, Севелина Гъророва, Стефан Сърбов, н.а. Стефан Гецов, Стефан Стайчев, секретар на Комсомола, засл. артист Енчо Халачев, засл.арт. Моис Бениш, засл.артист Асен Миланов, засл.арт. Любомир Кабакчиев, Владимир Каракашев, нар. артист Кръстьо Мирски.

Отсъствава: нар.арт. Ружа Делчева, Емил Стефанов

др. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Другари! Тъй като времето напредна имате думата за не-съществени бележки - критични както и съответни положителни оценки за "Мария Стюарт", още повече, че по мое мнение, имаме и достатъчно време. Сега сме 13 юни, а премиерата е обявена за 19 юни.

Ако намерим някои неща, които Художествения съвет счита за нужно да се поправят, ще имаме време за това.

Аз искам да прибавя и следното: Извикал съм другар-стенограф, който да запише нашите изказвания, защото до сега имаше една практична препоръките на Художествения съвет и решенията на ръководството на театъра да не се спазват така, както са приети стопроцентово. Препоръки се правят, решенията се вземат, а представленията си вървят почти така, както са гледани на репетицията от Художествения съвет. Това нещо вече се свършва. Това беше до 24 май - празника на просветата и културата, тъй като се чакаха звания. (Смях и оживление!)

Това е едно.

Второ, аз ще моля, за да бъдем делови, да няма прекъсвания или задаване на контрареплики, когато се изказват друга-

другарите. И после, другарите да съсредоточат така мислите си, че да не става нужда да вземат втори път думата, тъй като тук сме 18 души и времето няма да ни стигне.

Аз намирам, другари, че повече от един час няма да продължи нашето заседание. (Оживление!)

Имате думата по всички компоненти на постановката.

Думата има другарят Андрей Чапразов!

н.а. АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ: Мога ли да направя едно предложение? Ако може да се започне с изказванията на външните членове на съвета, които присъствуват тук. Те трябва да се изкажат най-напред. Ние сме все пак повече или по-малко вътрешни в театъра.

АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Субективни, искаш да кажеш?

Кой трябва да се смятат външни членове на съвета? Можем ли да смятаме напр. Камен Зидаров, който е бил 7 години директор на театъра за външно лице?

Кой ще вземе пръв думата?

Думата има другаря Андрей Чапразов! След това ще вървим наред.

нар.арт. АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ: Четири часа е доста дълъко за една пиеса. Беше време, когато "Дон Карлос" се играеше пет часа. Тогава имаше друга търпимост, други театрални празници бяха. Сега, имам страх, че съвременният нерв няма да издържи. Това е нормално явление в днешно време. Ако др. Мирски може да отреже обстоятелствените сцени от действителните сцени, от това пиесата само ще спечели.

Сцената на дойката е много развлечена. Още самото андре е много тежко.

Темпоритъмът на много актьори, като се започне от Дупаринова, която само ще спечели от едно съгътяване на темпоритъма, защото това е една великолепна роля.

За Георги Георгиев също. Обезателно. Продължавам по

сцените.

Сцената между Бърли и Лейстър, между Георги Георгиев и Карамитев струва ми се, че може да се сгъсти. Много е широко разгърнатата. Много се жонглира в тази сцена.

По-нататък. Два часа и четвърт имаме само в първата част на спектакъла. Ако може тя да стане час и четиридесет минути, час и четиридесет и пет минути - това е един филм вече, който би се издържал. Финалът, втората част беше час и десет минути, или може би час и двадесет и пет минути. Ако може да се сгъстят тези неща пиесата от това само ще спечели. Сцената Мортимър-Стюарт, според мен е излишна. Изнасилването, пожеланието, походта това нещо не допринася според мен. Направено е много атракционно.

От там насетне какви са другите сцени? Този ритуал с обезглавяването е много интересен сам по себе си, но също е много дълъг. Незная дали това се прави на постановчика. Интересно е, оправдано е, зрелищно е - ще заприлича на суперрешение във филмите. Но и то е много разтегнато.

Това е моята бележка по сцените.

Финалът трябва да бъде такъв. Общо взето, независимо от финала спектакълът може да се сгъсти. Тази сцена води финала на пиесата.

Това е в първата минута. Във втората минута около играта на колегите си, тая игра е много разпокъсана. Трябва да поздравя специално художника, да поздравя и художника на костюмите за стилно намерени неща и за декорите. Много добре е всичко. Само малко оранжава ми се вижда пиесата. Не е кървава, а е оранжава. Има много кафе и много оранж.

Решението на Карамитев за мен беше много интересно, защото и аз се занимавам с този въпрос напоследък. Но лично аз не мога да го приема. Струва ми се, че Лейстър е по-сложен, по-перфиден е.

Виолета прави буквално усилия и вероятно ще направи хубави неща. Във втората част е много добра, в драматическите подстъпи има фира. Втората ѝ част е лирическа. Става дума като присъствие. Това е един огромен труд, за който трябва да ѝ се благодарим. Но струва ми се, че ако се затегне пиесата по време само ще спечели. Три часа и половина са ѝ много и достатъчно според мен. Но 5 часа вече малко отива към досада. Днес беше 4 часа.

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ - Днес не беше 4 часа

н.а. АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ - Точно 4 часа!

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ - Ние направихме антракт 15 мин.

н.а. АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ - Опасявам се, че 15 минути антракт е малко. Трябва да се даде 20 минути антракт.

Аз те моля, дето се казва от мое лично име, ако можеш тези местенца, които конкретно бяха посочени да се използват за съкращаване.

Изповедта е много дълга. Може да се стъпят тези темпопаузи. Те са дълги. Излишна е сцената с Мортимър. Според мен е излишна. Специално тази сцена може да се махне. Това са 20-25 минути, а може би и половин час спестено време. И пиесата само ще постигне успех.

Опасявам се от днешната настройка на нашия зрител като смятам, че първата част е доста досадна, просто защото е някак си много развлечена. Втората част е зрелищна. Това е просто спектакъл. Нека да спестим малко от времето и да го посветим на втората част. Това е моето изказване. Повече няма какво да кажа. Това което казах е съвсем стихийно.

др. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН - Има думата Иван Чипев!

засл. арт. ИВАН ЧИПЕВ: Смятам, че спектакълът е дълъг.

За решенията на Мирски и участието на изтъкнати наши актьори може да се каже не малко за това, което е постигнато в реализацията.

та на спектакъла. Но аз искам да спра своето внимание върху някои критични оценки за мен, които бих направил по повод на постановката. Смятам, че темпо-ритъма на спектакъла е много разтегнат. Сцената между Мария Стюарт и Мортимър би трябвало да се съкрати или да бъде решена по друг начин. Имам предвид, че Мортимър, колкото и активно да залива със своето чувство Мария, не трябва да стига до сладострастие, до небузданост на своето поведение и постъпки в тая сцена, да загуби респекта от кралицата и по този начин значително да принизи Мария. Исторически е вярно, че времето на Елисавета е епоха за Англия. Елисавета извършва голяма крачка за процъфтяването на новозараждащата се икономическа формация като владетелка, дипломат, стратег и далновиден диктатор, но според мен не само това има предвид Шилер, когато разкрива образа на Елисавета. Всъщност Шилер не утвърждава Елисавета, независимо от всичките ѝ качества на владетелка и кралица. Той по-скоро противопоставя политическата зрялост на Елисавета, коварството, подлостта и лицемерието на кралицата да служи на своето време, на политическата неопитност, на моралното достойнство и вътрешна чистота на Мария Стюарт, която фанатизирано защитава своето право, неценила реалната обстановка и сложните противоречия на времето. Трагическата вина на Мария Стюарт е в това, че моралните добродетели, достойнството и хуманизма се градят на безпочвения фанатизъм в католицизма и всъщност реакционната идейна платформа на Мария става причина за нейната гибел. Това ние ползуваме и от Шилер, и от достоверността на епохата. Според мен, др. Мирски не е предпочел това решение. И по този начин той принизява образът на Мария и то особено в срещата ѝ с Елисавета. Струва ми се, че значително повече може да се пожелае от словесното действие на актьорите в спектакъла. Имам предвид релефността на словото, вътрешната пластичност и категоричността в уплътняването на звуковете. В това отношение Георги Гайтаников търпи най-много критически

оценки. Вътрешната активност в поведението му при така поставените режисьорски задачи затруднява пъргавостта на словесното действие, стига до скороговорка, от която на места нищо не може да се разбере. Отправлям препоръка Гайтаников да работи със средния регистър на говорния апарат, а не с височините, които според мен то не е овладял. В това отношение смятам, че и засл. арт. Г. Георгиев, за съжаление, не е намерил най-вярната произтичаща от образа интонация. За сега най-неясен е образа на Лейстър в изпълнението на нар. арт. Апостол Карамитев или по-точно прекалено ясно и елементарно "лицемерен" дворецов любовник, страхуващ се за кожата си, на който много лесно му се отдава да злоупотребява с чувствата на двете кралици. Липсва сложността на този образ, голямото обобщение. Може би претовареността на Карамитев през този сезон значително го е затруднила, за да уплътни и да обогати образа на Лейстър. Прав е др. Чапразов, че нар. арт. М. Дупаринова, която прави в този спектакъл една от най-интересните си роли, премного разтегля първата сцена и това утежнява и без друго ненамереният още точен темпо-ритъм на спектакъла. Наново ще отбележа, че изясняването на сложността на предлаганите обстоятелства, в които действуват героите, не са отчетени до техния предел. Струва ми се, че немалка част от действащите лица премного премислят и премного се изясняват един друг. Последното може да е характерно за Шилеровата драматургия, но съвременното театрално изкуство ни задължава или да съкратим тези продължителни обяснения, или да се активизира вниманието на зрителя по време на представлението. Смятам, че сцената на посичането на Мария, която сама по себе си е доста интересна, трябва да се съкрати. В това времетраене и с тези подробности, които утежняват ритъма, водят спектакъла към финал. Или този начин убива или по-точно намалява напрежението у зрителя за приемане на естествения финал на представлението. Смятам, че спектакъла на нар. арт. Кр. Мирски повдига редица интересни проблеми. И ето

защо от първо гледане не бих могъл да обхващам в детайли режисьорския замисъл. Смятам за правилно ако другарите приемат, след изказаните оценки и препоръки, към които може би в известна степен др. Мирски ще се отнесе положително, да имаме възможност да видим повторно представлението преди премиерата. Ако др. Мирски приеме някои от моите впечатления, бих могъл и в частен разговор да споделя по-подробно оценките си, а така също и за някои роли, за които пропуснах да се изкажа. Едно е необходимо да се разбере, че времетраенето на представлението е значително дълго и то се утежнява и от неовладеността на ролите и режисьорския замисъл и от липсата на необходимата дозировка на мисълта и чувствата в оценката на събитията и обстоятелствата.

АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН - Има думата Камен Зидаров!

КАМЕН ЗИДАРОВ - Другари! Постановянето на "Мария Стюарт" винаги изисква две условия. Това е необходимо при постановянето на една такава класическа пиеса. Тази пиеса изисква две големи актриси. За ролите на Мария Стюарт и Елисавета и до някъде за Лейстър. Тя иска ново тълкуване, нова концепция.

Такова нещо у Мирски аз виждам, че има. И бих казал, двете роли петдесет на сто ги има в едната, в Елисавета. Що се отнася до останалата основна концепцията на Мирски, за мене е съвсем ясно, че имаме победа на политическия реализъм, на бдителните човешки страсти, поне у ония, които ги носят, макар че на тяхна страна е законното право. Това за мен е ясно и тази концепция стига до тук, което горе-долу е вярно. Това е.

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ - Напълно вярно!

КАМЕН ЗИДАРОВ - Що се отнася до двете лъвици, които се сражават, както казва Стефан Цвайг "две котки, двадесет и пет години се дебнат и занимават целия свят, за да отреже едната главата на другата". Ако бяха мъже щяха да пламнат сто войни и щеше да се реши въпроса. Но те 25 години се дебнат докато едната убие

другата. В този голям двубой, в тази голяма трагедия, безспорно има много душевни, много политически поуки, много сложни отношения и тези неща в разработката на Мирски се постигат повече от Маргарита Дупаринова, отколкото от Виолета Бахчеванова.

За сега още в първата част Виолета Бахчеванова е малка, не е мащабна, а пиесата носи името Мария Стюарт. Имайте предвид, че и след смъртта ѝ този дух на Мария Стюарт, трябва някак да тежи и да се налага, и да сезапомни. Това нещо за сега изчезва. За Мария Стюарт от първата част бързам да кажа: костюмът ѝ не приемам. Тя има дрехата на придворна дама. За мен костюмът ѝ трябва да бъде черен с бялата якичка там и със съответния декор. Трябва да се намери друго решение. Този костюм е неприемлив и не помага на актрисата. Вторият костюм, във втората част ѝ помага и много я извисява, макар, че там тя е по-неоправдана.

Що се отнася до Маргарита Дупаринова тя прави една мащабна роля, голяма, монументална, но не навсякъде. Някъде влачи.

Не бих могъл да се спра на отделни сцени, но има някъде места, където лъже, неискрено играе. Тя не е намерила още най-подходящия тон, но нека да се надяваме, че щом това е успяла да направи до 90 %, то и другото ще направи.

Искам да се спра на ключовата сцена в цялата тази пиеса. Това е срещата между двете кралицы. Това е най-мълниеносната сцена в пиесата. Тази среща трябва да бъде ключова в цялата пиеса и струва ми се, че трябва, според мен, не знам Мирски, той си има това виждане, тия постоянни сядания на Елисавета и пр., намаляват динамичността на самата сцена и високият конфликт. Нещо повече, струва ми се, че Елисавета излиза много рано и не може да чуе когато след нея Мария Стюарт вика "копиле", казвам го на български език, незаконна. Ние не можем да кажем тази дума - тя ѝ вика "незаконородена". Това е доста обидно. Това нещо трябва да се чуе

много по-рано.

Относно Мария Стюарт. Сцената с Мортимър, който както казах, по словестното овладяване на ролята трябва още много да работи.

Сцената на Мария Стюарт в затвора, опита на Мортимър да я омачка е според мен неприемлива. Той може да посегне, може да направи това, защото у него има страстни пориви към тази жена, за да отиде там да я спасява без да си дава достатъчна сметка за гибелта, която го чака при спасяването на тази жена. Тук трябва да се тушира тази среща между Мария Стюарт и Мортимър. Има какво и може да се даде всичко друго, да овладее словото и да има ясна дикция.

Погледна ме другаря Стефан Великов. Другарю Великов, това преди всичко е изключение в този дворец. Английският дворец е прочут с най-големия протокол и с най-великолепното си протоколно държане. Всички вие се държите не царствено и не достойно. Вие сте рицар-трябва по-голяма импровизация на езика, на физиката. Това отпускане го има в Георги Георгиев. Това отпускане го има в Лейстър. Има го във всички. Само във втората част е малко по-добр

Аз ви уверявам, че там са по-достойно носени не само костюмите, но и достойно носене и на самите роли.

Минавам веднага на Лейстър. Какво прави Карамитев? Издребнява. Става някакъв малък хитрец. Няма го мащабния Лейстър, няма го царствения интригант, който играе между двете кралици - двете лъвици в оня свят.

Получава се нещо дребничко, нещо, как да ви кажа, особено. Главичката му изглежда някаква малка в този костюм. Някаква перука е нужна да се сложи. Иначе бих казал, той има достатъчно актьорска техника, достатъчно жубаво владее ролята, но струва ми се, че това решение към което той отива снижава ролята на Лейстър. Лейстър е третото лице в пиесата влед Мария Стюарт и Елисавета.

Лейстър е интригант и то интригант от класа. И следователно, трябва и държание, и всичко да бъде великолепно.

Същото бих казал и за Георги Георгиев. Какво да кажа за това прилякване на сцената. Нямам думи и не знам как би могло да се справи. И за него също бих казал същото.

Много мъничко му трябва на този, новия актьор Иван Кондов. Мъничко му трябва, за да издигне ролята на Шрьобъри. Той не е все пак някакво старче какво да е. Той е царски съветник от класа и то не какъв да е, а съвестен, който не се чули ни пред царски думи, ни пред друго.

Какво бих казал по-нататък за другия персонаж. Защо в първата част има толкова разхищение на време. Нужно е някакво съкращаване, някакво съгъстяване. Темпоритъмът засега наистина е такъв, но нека да се надяваме, че след 5-6 репетиции всичко това нещо ще може да се съгъсти и оправи. Безспорно това нещо трябва да го направят актьорите.

Има една сцена в която Мортимър е разкрити бива обкръжен. Нищо друго не му остава освен да се самоубие. Излишни са всякакви сражения, излишна е мисълта за дуел и т.н. Щом разбира това нещо той се самоубива. И по автора е така.

В последната сцена има също много ритуалност. Тя е великолепна, но също много бави. И следователно, като се свият така тези места могат да се спестят най-малко 15 минути. Това е възможно и трябва да се направи.

Какво бих казал за някои от другите роли. Това е пиеса, която се носи от 5-6 души и трябва да се носи с достойнство, тържествено. Това е царствена трагедия. При тях има нещо свойствено. Разбира се, опита на някои актьори и опита на Мирски, всичко това да се приземи, да стане малко по-земно, по-приемливо — това аз го разбирам и го приемам, но все пак да не се забравя, че

това е един от най-високите дворове на времето и това е Елисавета не е шега работа! Това е най-голямата епоха на Англия.

Какво да кажа за художника? Блазе ви на вас художниците! Вие си имате пълна свобода си правите каквото си искате. Това което правите човек не може да го разбере, не може да се разбере на сцената какво правят тия нийта. Уверявам ви, че публиката бая има да се чуди какви елементи са това. Но понеже вие сте царе сега на сцената, никой нищичко не може да ви каже. С много неща аз не съм съгласен, но ги приемам. Приемам ги по силата на туй, за да не ме мислите за глупак. Какво да правя. Това е. И много хора ще ги приемат и ще кажат: Много хубаво! Но ако ги попитате какво им е хубавото, няма да ви кажат кое е хубавото. Уверявам ви. Няма да могат да ви кажат. Това е все пак театър - хубаво, театрално: злато, сребро, комбинирано с черно, бяло и т.н. Има даже една хубава сцена, там където групичката се явява. Това е от някаква картина от някой художник. Това е чудно, прекрасно! Това се прави. Пазолини напр. всичките си образи ги прави по Микел Анджело във филма "Евангелието от Матей".

Като правя тия бележки казвам: хубав е декора. Влияе. Важното е, че сценичният терен е изчистен и на него свободно могат да играят актьорите. Сега, доколкото знам тази английска царица не е член на земеделския съюз (Оживление!) Малко този оранж може да се намали, да се тушира, много е ужасно.

За Маргарита Дупаринева мога да кажа само: хубаво работи. Това е може би една от най-големите ѝ роли. Тя правилно е напипала образа. Но интонациите с малки изключения да се оправят. Смятам, че след 5-6 представления ритъмът ще се получи. Уверен съм, че това ще стане.

н.а. СТЕФАН ГЕЦОВ: Или обратното, ще се загуби.

КАМЕН ЗИДАРОВ: Това са моите бележки. Нещо, което съм

забравил ще го кажа други ден.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Има думата другаря Юлиан Вучков Вучкови

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Аз искам да кажа, че много ми хареса декората. Всички подкрепиха това. Спектакълът е направен също много сериозно с режисьорска култура. Изобщо изобразителната култура и на спектакъла е много сериозна, много интересна. Чувства се това на много места и физическата култура на актьорите, с тия бележки, които бяха направени от другарите. Изобщо спектакълът има една сериозна естетическа стойност, бих казал, която личи особено във втората половина, която според мен е по-завършена, по-цялостна и по-добра.

Искам да кажа, че сега най-голямото достойнство на другаря Мирски е това, че той прави един спектакъл който е противоречив на това, което беше в Младешкия театър. Това беше един чисто романтичен спектакъл, с много виски професионални качества - много романтичен, с много възвишен патос. Сега се върви по обратния път - прави се един рационален Шилер. Просто в съда се организира пиесата и това в прави много по-убедителна, много по-логична и много по-приемлива. В този смисъл аз разбирам изцяло и концепцията на другаря Мирски, който си позволява много внимателно да коригира Шилер, който пак от своя страна си позволява много по-голям произвол по отношение на историята. И ние от гледна точка на нашта позиция не трябва да я приемаме.

За частие др. Мирски коригира Шилер, без да влиза в пълно противоречие с него. Никъде текста не е смачкан, не е унищожен. Пиесата се чува такава каквато си е, но поради това, че той успокоява целият възвишен патос, това фалшиво извисяване, което съществува на Мария Стюарт тук го няма. А щом го няма, всичко звучи много по-логично, по-човешко, по-приземено. Така да се ка

же, историческата същност на този проблем излиза на преден план и това изцяло е в полза на пиесата.

Заедно с това като приветствувам концепцията на другаря Мирски, тази концепция обаче засега е много по-излющено защитена от другата половина на конфликта, т.е. по към края. Останалата страна на концепцията, новата и съвременната на другаря Мирски, в първата част на сцената на Мария Стюарт не е достатъчно добре защитена.

Очевидно образът на Мария Стюарт трябва да претърпи едно обогатяване. Но когато казвам едно обогатяване, аз не съм съгласен да се пристъпва към някакво романтическо извисяване на Мария. Не съм съгласен казвам "другарю Гетман" към извисяване на Мария. Това би било погрешно и би тръгнало против концепцията на режисурата. Никакво романтическо извисяване! Никакви поетизации на външния патос и никакви екзалтации! Мария трябва да се уплътни по друг път, по линията на рационализма, на логиката, на поведението, на чистото същностното разкриване на конфликта. А не в неговото емоционално утвърдяване, раздуване и т.н.

Така както сега седи в спектакъла Мария, чувствава се концепцията на режисьора, но Мария не носи темата. Не мога да разбера все пак какво иска да печели с този образ. Трябва да има там тема. Аз не я разбирам. Виждам каква тема носи Елисавета и всичките нейни сподвижници се питам. Какво прави Мария Стюарт? Фанатичка ли е? Ако е фанатичка нека се разбере това. Католичка ли е? Каква е? Представителка на какво е - на реакционни, мрачни интриги? Законното си право ли брани? Какво отстоява? Не мога да разбера. Виждам каква е концепцията на режисурата, но не мога да я видя вложена в поведението на Мария Стюарт. Не мога да я почувствувам тая тема, която тя носи, която тя прави. Иначе образът стои обективистично. Взабще никакви чувства и страсти, не роман-

тична за частие, не фалшиви, но въобще не конкретизирани в човешко поведение, което да носи една строго определена свойствена мисъл.

н.а. АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ: Защо смесваш романтиката с фалша.

ЮЛИЯН ВУЧКОВ: Аз говоря за фалшивата романтика.

Поради това аз в редица сцени, главно в първата част, не мога да оправдая присъствието на Мария Стюарт - защо излиза в сцената.

Във втората част трябва да подчертая, тя е по-добра. Абсолютно е верно това, което другаря Чапразов казва, че в лиричните сцени тя е силна, а в драматичните сцени тя не е добра. Аз предлагам, може би тази тема на фанатизма да се заостри в нея, не по външен, а по-логически път, може би. Тя е представителка на един реакционни разбирания, не симпатии, цялата тая мрачност, тая фанатизираност, тая слепота ако щете, политическа или някаква, трябва да се заостри, да се центрира - слепотата, фанатизираната политическа слепота, да се заостри, за да може да се оправдае присъствието на Мария. Иначе според мен няма да бъде оправдана.

КАМЕН ЗИДАРОВ: - Законното си право ли брани?

ЮЛИЯН ВУЧКОВ: Тя брани законните си права на реакционния католицизъм. Това е абстрактно право. За това казвам, тези думи за католицизма и за реакцията. Костюмът е вехт и изхабен. С това съм съгласен.

Аз искам да направя една забележка на Виолета. Много външна. Нека да ѝ направим бележка, просто нито външува, нито буди мисъл. Съгласен съм, че тук има концепция, но мисъл да не буди логиката на мисълта да не излезе напред, интонациите да не се дадат, не мога да приема. Така излиза сега според мене. Трябва да

бъде по-углъбена, по-съсредоточена и да върви по линията на действието, а не по линията на интонациите, поради което присъствието ѝ не е достатъчно и респектиращо.

Мортимър има много лоша дикция. Трябва да се работи сериозно по това. Иначе - по-беден, по-първичен е Мортимър. Аз го приемам това, без този фалшив патос, който ни увлича в една неправилна посока.

Лейстър - много съм смутен. Много ценен актьор, великолепен, обаче играе неправилно. Това не е Лейстър. Той разглежда образа играе леко на места даже водевилно, с прекалено подчертаване на външни движения, с това чупене на жестикулацията на тялото, на погледа, - всичко личи - Не е интересен. Изчерпваме го още в първия момент. Трябва много по-неузнаваем да бъде. Предварително да се разбира от хода на действието, а не от него да се разбира какво представлява, защото става вече безинтересен. Аз вярвам, че това не е по вкуса на др. Мирски, защото др. Мирски не върви по външното разголване, а върви по рационалното насищане. Просто това е недостатък на актьора: много да се натрапва, много да се разголва, да показва някои познати неща от други негови роли. Образът на места стига даже до безобидност. Това е един от най-значителните наши актьори и трябва откровено да му кажем тези неща. Даже и в грима има някои неща. Нещо около костюма има също. Стига се до безобидност в много случаи. Това е един много по-коварен и много по-значима фигура в конфликта на пиесата въобще. Много по-неузнаваема, по-прикрита фигура трябва да бъде.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Не е ли добре да свалим Хенрих IV за известно време, за да избегнем известна транселация?

ЮЛИЯН ВУЧКОВ: Не знам какво трябва да се направи, обаче, образът е такъв, че той трябва да разбере какво представлява.

н.а. АНДРЕЙ ЧАПРАЗОВ: Не е лошо да се свали Хенрих IV на

Голяма сцена.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Трябва да се разбере какво представлява Лейстър и след това авторът ще каже как той да се разкрие.

и.а. СТЕФАН ГЕЦОВ: Кога трябва да го разкрие?

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Бърли започва лошо - много е тромав. Тук Камен Зидаров е прав, той не носи английското достолепие. Не носи респекта. Прилича по-скоро на някакъв наеман посредник на Елисавета, отколкото да бъде този човек, който е натоварен с най-високите права на държавата. Това е десната ръка на Елисавета.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Като оплаквачките! Тия, служебните оплаквачки.

ЮЛИАН ВУЧКОВ: Понезе това не е търсене от режисурата, за това правя предложение: по-малко оглеждане, ослушване в действително. По-голяма пестеливост на движенията при по-голямо достолепие, защото това е голяма фигура. Крепи се държавата на него, а и законите. Няма нужда той да ходи така на пресекулки, да се оглежда, да се ослушва, да се осуква и т.н. Във втората част това е по-изчистено и е по-добре.

Шрисбъри - той пък обратното, според мен хубаво започва в началото у Кондов, много мъдро с едно много силно присъствие, обаче той, мисля че загатна Камен Зидаров, във втората част няма го извисяването на образа - съвестта на нацията. Защото, забележете той нито е с Мария, нито с Елисавета. Той е обективната съвест за истината и за националните интереси същевременно. Това налага образът да излезе малко във втората част от този чисто битов план и да върви в по-голям мащаб на реално мислената политическа личност. Това ще наложи малко да се напълни с вътрешност и образа, и интонациите, да не са уморени, от втората част да се махнат нехайството, - да се освободи от него и с по-голяма острота и по-голяма

решителност да се отстоява това което е позицията на Шрюсбъри.

Да свършим с общите бележки, които искам да направя.

Много са психическите паузи в спектакъла. Какво бих поръчал да се направи? Много се изчакват актьорите, много се погледват, не се застъпват и това просто пречи да възприемеш непрекъснатото следене на мисълта: думите възприемаш, а не мисълта. Това е най-много от първото действие на спектакъла, където е най-слабо и най-негативно. От там трябва да се реже и текстуално, според мен. От първото действие може, според мен, да се съкратят 10 минути. Има много неща около Мария, обяснителни работи от нейния живот. Тази история не е нужна.

Вътрешният накал, ще употребя тази лоша дума, е също слаб, мудно, инертно започва и въобще тази картина - и ритмически и текстуално може да се съкрати. Също правя предложения, може да се съкрати картината с идването на Мелвил и тия слуги около него. Тази сцена може да почне направо от срещата на Мария Стюарт, от раздялата със слугите. Направо от тях да започне. Излишни са тия предисловия. Мелвил е дошъл и това трябва да се разбере. Да се премине направо към прощаването - по-късичко, няма нужда от театралничене - целуване на ръката, по-къси да бъдат тия паузи и да се премине направо към гилотинацията на нещата. И ето тези две картини са, от които според мен трябва да се реже и уплътнява.

Мергарита Дупаринова прави много умна, много оригинална, великолепна роля, на високо професионално равнище. Тя обаче, някъде бави ритъма. Някои интенции няма нужда да бъдат подчертани, за да не се олекоти образа. Те могат да се понечистят, според мен, тук-таме и повече в началото, както казах. Това са моите бележки.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Има думата другарката Севелина Гьорова!

СЕВЕЛИНА ГЬОРОВА: Аз бих искала да започна от това, че

представянето на такива големи класически произведения като Мари Стюарт, има смисъл ако се осъществява по един нов, по един съвременен начин. Може да се каже, че тук ние имаме едно такова ново решение. Ние не виждаме оня, романтичния Шилер, такъв какъвто то е в първия период на своето творчество, а виждаме един поглед към произведението, който го разкрива в много по-дълбок план и буди повече съвременни мисли и асоциации за диалектиката на човешката природа, за историческата борба като борба между големи личности борба на идеи, за правото и зъга, за конфликта между личното пристрастие и отговорността пред обществото, пред държавата и народа. И към тия мисли днес ние не можем да останем равнодушни.

Според мен най-цялостно ярко това е защитено в спектакъла от линията, която носи Елисавета. В изпълнението на Дупаринова особено категорично е защитено намерението на режисурата. От нищо не трепва десницата ѝ, непоколебима е тя като човек, който ще продължи по своя път и когато е поставен пред такива големи изпитания. Действително исторически това е така и това е хубаво, ярко, защитено.

Според мен, другаря Мироки се е постарал да даде мащаб на образите не във висотата на техните стрести и вътрешна разгорещеност, а в тяхното богатство и многообразие. И онези актьори, които са могли сложно да изградят своите образи са постигнали това богатство и това пълнокръвие.

Мargarита Дупаринова я виждаме в Елисавета и като кралица, и като жена - обикновена жена, която просто на сцената се измъква от пащула на кралския ритуал, виждаме я и лицемерна, и дивление в своите ходове, за да печели време, и е решителна когато това е необходимо.

За жалост обаче, наред с това, главно достойнство на

спектакъла, аз виждам, че в по-голямата част от останалите образи, главно в мъжките роли, ние нямаме среща с това богато диалогическо противоречие на образите. И затова тези образи са бедни, снижени по мащаб. А този мащаб може да се постигне само от търсенето на външни и различни попълващи се страни в образа.

За Мария Стюарт говори Клиян. Аз искам само да добавя, диалога с Бърли личи, че Стюарт отлично знае английската история и го злославя, че е жертва на фалшив процес, че това е скршено и тя добре разбира машиниците на Елисавета. Диалогът просто пропада от тия нейни романтични припламвания, при които актрисата не съумява достатъчно аргументирано да го обори. Стюарт не само се пали, а си служи с аргументи. Тя знае всичко за тези 42 лордове и за всеки каква роля е играл в английската история и колко пъти на колко крале се е клел и каква е истината в същност по процеса. Тя е права. При облъскването на това обективно право, дори той ѝ казва: "Говорите, че не познавате историята на Англия, но в бедите на Англия добре сте посветена".

Мисля, че ако на тази страна се обърне внимание образът може да се извиси в този мащаб. Да се напомнят страстите, това не е в интерес на цялото.

Същото бих казала за Бърли. Бърли като че ли сицетворява една от страните на Елисавета. Докато Елисавета много по-бързо, много по-гъвкаво и много по-силно осъществява своето право, Бърли го носи директно - "тя трябва да умре!" "Тя трябва да бъде посечена пред очите на всички".

Но, зад тази груба сила стоят икниси. Има свое основание, свое право, а актьора Георги Георгиев, за съжаление, дрънка така да се каже на една струна, създава един твърде изравнен образ, без достатъчен акцент, без голямо богатство. Ние не го виждаме притиснат от доводите на Мария Стюарт, взоржен с аргументи,

в.а. ЕНЧО ХАЛАЧЕВ: Постановката на др. Мирски прави впечатление с много доброто изобразително решение на художника Георги Иванов и с цялостта на единното режисьорско решение проведено последователно отначало до край. Решението е различно от това което режисьорът прави в първата си постановка на същата пиеса в Младежкия театър и същевременно ново и за самия него, а и за пиесата. Ново като концепция - замисъл и реализация. Него аз адмирирам.

Споделям направените критически бележки от колегите говорители преди мен. Считаю, че актьорите трябва да имат по-точни, по-действени и ясни задачи, за да не играят на места доста абстрактно.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Има думата др. Моис Бениш!

в.а. МОИС БЕНИШ: Аз няма да говоря за пиесата нашироко. Тя е писана със симпатии към Мария Стюарт. Тук режисьорът дава дух на свободата и правилно др. Мирски е поставил тази пиеса като политически спектакъл. Аз схващам неговата концепция като борба за власт.

Тук има две сили, които си дават сражение - Елисавета и Мария. И Мария е така безогледна, както е и Елисавета. Препоръки. У др. Мирски Елисавета разкрива напълно неговата концепция и не съвсем достатъчна е концепцията у Мария. Смятам, че спектакълът е мащабен. Напълно приемам и декора като една гилетина, която като секира се спуска. Също и костюмите са интересни. Разбира се, за цветовете другарите казаха. Мисля, че всички гравитират към двете кралици. Борбата за власт е същата. В нея човешките страсти само могат да дадат повече криле и повече сили на тия страсти. Тук ми се струва, че Гайтаников е много слабо звено в тая борба. Не знам др. Мирски какво би могъл да препоръча по отношение на дикцията, но на това трябва да се обърне сериозно внима-

ние. Дължината на спектакъла е голяма и ако тая борба за власт приеме един по-сценичен характер, тогава и такава сцена като та между Гайтаников и Мария трябва да се съкрати.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Има думата др. Асен Миланов

з.а. АСЕН МИЛАНОВ: Аз съм съгласен с това, което беше казано. Динамически и текстуално спектакъла може да се съкрати, като даже предлагам още първото разкриване на Мортимър за срещите във Франция и цялата тази история с епископа да се съкрати; тя е излишна. Даже това го смущава. Тук искам да кажа, че динамически може да се съкрати. Цялата първа част е много увеличена. Някои сцени са преувеличени. Някои сцени се поставят напред. Особено имам предвид дето Елисавета е събрала около себе си своя съвет. Динамически Гайтаников бая исторически, механически компромиси прави - говори и действа. Той трябва да прави обратното - трябва да намери органично, да намери повод и причина тази романтика от себе си да изкара на преден план.

Още едно, което е особено и ми направи силно впечатление, това е ритуала с изповедта, с нафората, с католическия обред - струва ми се, че е особено много акцентирано на някаква религиозност. Аз не можах много добре да схвана това. Струва ми се, че на другаде би пиесата.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Има думата др. Любомир Кабакчиев

з.а. ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Аз няма какво да прибавя и много се колебая дали да повдигна един въпрос, свързан с концепцията на пиесата. Аз не мога да си обясня каква е концепцията. Камен Зидаров каза, че политическият реализъм надделява над човешките страсти, което значи, че нашата позиция е на страната на политическия реализъм. А от спектакъла получавам впечатление: "Така е било, така е и така ще бъде!" Аз не разбирам точно на коя страна сме ние и бих искал да кажа така: ако политическия реали-

зъм се разкрива в процеса на логиката, онова, което надделява е повече в интерес на Мария Стюарт. Страстите у Елисавета са според мен до такава степен увеличени, че не става дума само за бледността на Мария, а за яркостта на Елисавета, за съответствието между двете, за едно съответствие, при което едното трябва да се тушира (при Дупаринова), а при Мария Стюарт - да се увеличи.

Щом ние заставаме на тая позиция за политическия реализъм, тогава трябва да се изясним. Аз говоря тук за едно оправдане на една концепция. Това не значи, че тя трябва да играе някаква роля. Говоря за един определен баланс между двете.

н.а. СТЕФАН ГЕЦОВ: За мен не е ясно за какво се бори тя. Дали се бори за своите идеи, дали за своята религия, или за короната.

н.а. ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Бих подкрепил Стефан Гецов. Двете лица, които изпълват това са Мортимър и другият е Шрьобъри. У Шрьобъри трябва да се уедри това, което се нарича съвест, а у Мортимър, независимо от всичко друго, трябва да се уедри онова, което се нарича човешка чистота и почтеност. Тази сцена на Мортимър и Мария в затвора е като изнасяване. Това в никакъв случай не е като човешка чистота и почтеност.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Има думата др. Владимир Каракашев!

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: Много неща вече се констатираха върно. Аз съм съгласен с това, което казаха Юлий Вучков и Севелина Гьорова. Това е и моята оценка по тия неща. Тук обаче Кабакчиев поддигна един въпрос, по който искам да взема отношение.

Аз смятам, че идейната концепция на постановката е правилна. Конфликта на политическия реализъм от една страна, както каза др. Камен Видаров, и от друга страна - човешките добродетели, разбрани в техния абстрактен смисъл и наивната вяра в закона,

която не предпоставя борба и реална оценка на ситуацията.

Политическият реализъм е едно понятие, което се отнася и за нас и за хората, които стоят на другата страна на барикадата. Но нашият политически реализъм е хуманизъм за разлика от "гигант" политически реализъм, какъвто е политическият реализъм на Елисавета. Политическият реализъм на Елисавета е безскрупулност. Това е политически реализъм, който в края на краищата се слива с антихуманизма и деспотизма. Нашата оценка, в случая оценката на режисьора Кр. Мирски, е в това, че ние отричаме както политически екстремизъм и антихуманизъм, така и абстрактното търсене на човешките добродетели, т.е. политическия наивитет и липса на реализъм, които съществуват у Мария Стюарт. Затова Шилер казва, че в неговата пиеса няма положителен герой макар и нашите човешки симпатии общо взето да са на страната на Стюарт. Така че, нашата оценка, нашата позиция в 1970 г. е в отрицанието на всички ония несползотворни, по същество антидемократични и антинародни средства за постигане на властта. Това е именно нашата съвременна гледна точка, която прави постановката на "Мария Стюарт" съвременна по дух. Струва ми се обаче, че тази интересна, бих казал до известна степен нова концепция върху Шилер концепция която воюва срещу традиционното тълкуване, което показваше Мария Стюарт като ангел, а Елисавета като изчадие на ада, т.е. схематизираше конфликтите на пиесата, не е достатъчно пълно защитена в цялата сложна система от образи.

Ако у някои съществува известна неяснота по идейната концепция, това се дължи на неубедителността на художествената защита. Имам предвид Мария Стюарт. Аз смятам, че - не искам да повтарям Юлиан Вучков и особено Севелина Гьорова, която говори по този въпрос, тази на места "възбеле" игра на нашата талентлива актриса Вислета Бахчеванова води до тая неяснота на основния конфликт.

Стефан Гецов подхвърли една реплика: Мария Стюарт не е ясно за какво се бори - за короната ли или за нещо друго! Това не е достатъчно изяснено в постановката и интерпретацията на Бахчеванова. Аз смятам, че по-нататъшната работа на режисьора трябва да се насочи към едно такова изясняване с изпълнителката Виолета Бахчеванова, изясняване линията на Стюарт.

Вътрешните мотиви на поведение у Мария трябва да се избистрят, да се конкретизират. Трябва да се изясни тази абстрактна интерпретация, която съществува сега у Виолета Бахчеванова, която е резултат на тъй наречената шилеровщина - едно отрицателно понятие, което е синоним на външно драматично, риторично приповдигнато изпълнение на Шилер, в което се губи правдата на характера.

Аз бих си позволил да бъда съвсем конкретен, като ви прочета моите девет бележки, които имам за съкращения на текста. Ако те не се възприемат убеден съм, че постановката няма да се съкрати с повече от 10 минути. За сега спектакъла е много дълъг и в отделни сцени скучен.

Основното според мен е в някои съкращения на текста.

Първа бележка. Най-сериозно съкращаване трябва да се направи в първата картина, която е доста отекчителна и доста обяснителна. В нея доста много се говори.

На второ място, дълга е сцената с разговора между Бърли и Мария Стюарт - съобщаването на присъдата. Тук личи намерението на режисьора да премине към едно пластическо раздвижване и Виолета Бахчеванова, но от многото движения тя доста увисва във въздуха.

Третата ми бележка е, че от втората картина може да се съкрати сцената между Стефан Дмитров и Васил Стойчев. По-нататък виждаме и двата образа. Направо да се даде идването на Елисавета. Тази малка сцена е абсолютно излишна.

На четвърто място. Тоя съвет, който сега е доста мъртъв става въпрос за съвета на четиримата с Елисавета, тия монолози все пак могат да се съкратят почти наполовина, още повече, че тия позиции, тези възгледи, които развиват тримата съветници на Елисавета, се виждат по-нататък. За това Елисавета трябва малко по-рано да ги прекъсва - нейното търпение да бъде по-малко, както е малко и нашето търпение...

Пето. Също така смятам, че доста дълъка е сцената Мортимър - Мария Стюарт. Става въпрос за "изнасилването" на Мария Стюарт.

Шесто. Да се съкрати боя с Мортимър на всяка цена. Той може да се самоубие направо, а сега всичко стои много наивно. Трябва да се премине направо към самоубийството. Няма да загуби нишата от това ако Мортимър забие направо ножа в сърцето си.

Седмата ми бележка е: на всяка цена това което предложи Кливан Вучков между Сърбов и Масалитинова да се съкрати диалога при екзекуцията. Сега много дълго се говори. Много добре разбирам, че целта е да се увеличи и без това малката роля на Масалитинова, но мисля, че трябва направо да се премине с идването на Мария Стюарт с една съвсем кратка интродукция.

На осмо място - процъпяването на тия момичета от дамската свита с Мария Стюарт. Тази сцена е много дълга.

И на девето място, другарю Мирски, смятам, че това разголване на врата, което е много силно, е същевременно много натурен листичен ефект. Мисля, че със самото тръгване на Мария Стюарт към ешафота може да се загаси. Защото това махане на яката, оголване на врата, лягане на ешафота и особено пък това вдигане на брадвата става една забавена снимка, която е излишна и малко наивно...

Смятам, че със самото тръгване на Мария към ешафота може

да се загаси - това решение е повече в стила на цялата постановка.

Това са моите предложения за основни съкращения на текста и за изясняване на основните мотиви в поведението на Мария Стюарт.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Другари, понеже за художника декорите и за художника на костюмите се казаха много хубави работи, те ако искат могат да вземат думата, но аз досега не знам човек, който е хвален да протестира. Все пак художниците Георги Иванов и Дора Николова, ако искат могат да вземат думата.

След тях ще дам думата на другаря Мирски и след това ще кажа и аз няколко думи. Художниците не искат ли думата? - Не!

Има думата режисьора Кръстьо Мирски!

И. а. КРЪСТЬО МИРСКИ: Другари, времето напредна много, но все пак ще кажа накратко моето мнение по някои от направените бележки.

Другаря директор заяви, че решенията на Художествения съвет трябва да се провеждат стопроцентово. Това изисква там където са се появили някакви различия да се изяснят позициите.

По-голямата част от бележките ви намирам съвсем справедливи.

Аз трябва да ви уверя, че ритмически там където е необходимо да узрее спектакълът, да се сгъсти, аз ще поработя. Но аз мисля, че и самите артисти без особени тласъци ще се сгъстят значително, защото днешната репетиция, тъй като големи пиеси от рода на Мария Стюарт много трудно стават поради редица технически несвършенства в нашата работа, поради неопитни хора, никога не са могли да бъдат свързани лесно. На днешната репетиция можахме да видим пиесата свързана за първи път. И сега едва се видяха много пропуски, които смятам, че ще се преодолеят от само себе си. Днешната репетиция беше още сурова. Много от нашите пожелания не бяха

постигнати, но по-нататък всичко ще се изглади, Сега ще се изкаже по някои въпроси.

Първо, за дължината на пиесата само това ще кажа, че ще се помъча да съкратя от текста и мога да обещая пред съвета, че до 3 и половина часа ще се сведе спектакъла. Разбира се, с 5 минути толеранс по-малко или повече. Обаче не бива прекалено много да се спекулира с дължината на спектакъла. Аз мога да ви гарантирам че публика ще има извънредно много. И никой няма да е недоволен от дължината на "Мария Стюарт". Всички почти изказвания, започваха с това, че спектакълът е дълъг. По тая логика "Война и мир" трябва да е най-лошото произведение, понеже е дълго. Въпросът не е в дължината, а в това да се излъчи тая дължина.

Оттук нататък, по отношение образа на Мария, аз мисля че тя още много ще постигне. Щом искаме да бъдем реалисти, в тая пиеса има само две мащабни личности. Едната е Елисавета, а другата е Бърли. Другите личности нито са мащабни, нито са далновидни. Не е такъв и Мортимър, който е противоречив и неправилно е да се говори за него като представител на "човешка чистота". Шилер казва, че Мортимър няма друго освен което значи: "бурна сексуална енергия". Това има у Мортимър, по думите на Шилер. Той сам е режисирал първия спектакъл и същите възражения предизвикала сцената Мортимър-Мария в III д. и тогава също са говорили че Мортимър трябва да се тушира, защото непрекъснато Мортимър се нахвърля върху Мария. На това Шилер е отговорил: "Аз и изнасилването бих показал на сцената, ако това отговаря на моите намерения". Също остаряло буржоазно тълкуването на Шрьсбъри като "светъл лъч". Шрьсбъри е един човек, който представлява абстрактната хуманност, защитава я по един съвсем ограничен начин и който приказва, приказва, но нищо не върши. И когато се постави пред свършените факти разбира колко неговите приказки не са дали никак-

во отражение. Това са приказки, защото, там където реализмът на хората действа, приказките се изслушват, понякога се използва защото неговите приказки са красиви, но то не дава отражение върху хода на историята.

Също и за Лейстър. Може ли да има мащаб човек, който да такава степен е загрижен за себе си, че нищо на света не го интересува, освен неговата собствена личност. Това е всичко, което го интересува. Никакви мащабни чувства няма у него. За държавник да не говорим. Съвсем няма такива качества - има само качества на гъвкав, лепкав, безкрупен карьерист.

По отношение на Мария Стюарт. Това е съвършено негодна за политическа работа кралица, която е живяла за свое удоволствие а сега се бори за голия свой живот. И тя се бори наивно, защото няма никак чувство за реалност. Това което говори е верно и умно, но направо глупаво е да бъдеш романтик в борба с реалисти. Те искат да ѝ отсекаат главата, а тя приказва, че иска да обедини шотландската с британската корона.

Когато се среща с Елисавета, вие се чудите защо тя не побеждава Елисавета. Но при Шилер побеждава Елисавета, а не Мария, защото Мария никъде не може да се издигне над своята собствена персона. Тя мисли само за себе си и една политическа дума не казва - нито на думи, нито на дела тя се сеца за народа си. Нито една политическа мисъл не изказва. Тя казва само: "Спасете ми живота" и "Постъпихте несправедливо с мене". Как искате да я постави наравно с мащабния образ на Елисавета, която е егоцентрична, която ния осъждаме, но която е гений, която си знае работата, която разбира се ще победи, защото залага на картата на прогреса. Така, че победата на Елисавета над Мария това е закономерна победа и исторически, и психологически.

Някои актьори като Маргарита Дупаринова, и като Таня Масалитинова днес се представиха по-зле, отколкото на другите петиции. Те се престараха и още повече сяка да ви се харесат ако бяхте видели, това което те обикновено показват.

Не мога да приема тази трактовка за чистотата на Мария. Това е една буржоазна трактовка в миналото са зачерквали всичко политическо и са създавали у хората убеждението, че Мария е светлия образ, а Елисавета е дявола. Сега ние би трябвало да изнесем онова, което самия Шилер мисли. Шилер например дори пише: "Моята Мария не трябва да буди нежни чувства". Аз цитирам точно - "Не бива да буди нежни чувства. Нейната съдба е да събужда силни страсти и да ги преживява". Според него, тя не е положителен герой. Той пише в едно писмо до Кьорнер: "Ти правилно си забелязал, че централните образи не спечелват сърцето. В моята пиеса няма положителни герои". Това беше една фалшификация на буржоазния театър. Няма време да ви занимавам с подробности. Ако ви цитирам какъвто Шилер говори за своите герои, ще видите колко вярна на Шилер е такава трактовка, каквато сега се дава и каква фалшификация представлява старата буржоазна трактовка, по която и аз в старата си постановка до известна степен се бях повел. И тук някои от мненията, които се изказаха, са резултат именно на тая остаряла и идейно неправилна трактовка.

Последното което имам да кажа, е че ние не стоим на страната на никого изцяло. Тук няма положителни герои. Но ние стоим на известни страни и позиции на всеки един от героите. Но ние стоим на известни страни и позиции на всеки един от героите, или пък против тях, т.е. не можем да кажем: ние заставаме на страната на Елисавета, но можем да признаем на Елисавета известни качества - политическата перспективност, нейната зрялост, уменията ѝ да се справя в трудната обстановка и т.н.

Ние можем да кажем, че Бърли е безкрупулен, но не може да не му признаем всеотдайната грижа за благото на Англия.

Нас може да ни е симпатичен Шрьобъри, но не можем да не кажем, че това е абстрактен хуманист, който никога не може да даде отражение върху хода на историята. Аз виждам, че ако почна да говоря може да отида много далеч и затова прекъсвам.

Ще взема всичко, което ми казахте под внимание, освен това което буди у мен възражения и се надявам, че представлението значително ще се приближи до вашите пожелания.

Благодаря много за дадените от вас указания.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Аз искам също да кажа няколко думи.

Първо, когато гледаме едно представление сега, мен ме интересува защо даваме това представление? Каква е целта? Какво ще преследваме с това?

Вторият въпрос е, когато публиката напусне салона с какви мисли, какви чувства и с какви образи ще си отиде, прекрочвайки обратно прага на театъра!

В този смисъл аз малко съм смутен от концепцията на постановката и в това отношение споделям тревогата на др. Кабакчиев. Тази концепция щеше да бъде много добре изяснена и защитена, ако някои артисти ние не ги видяхме в ролите, в които сега те се показваха.

Имам още два въпроса. Първо, към режисьора другаря Мирски Възможно ли е до 19 т.м., за която дата сме обявили премиерата, тези препоръки, които се направиха за съкращение, за покриване на образите от играта на артистите, за дикцията и т.н. и т.н., да стане в този срок?

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ: В този срок е възможно да стане възможно.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Ако това не е възможно, аз съм съгласен, независимо, че току-що подписах заповедта за започване на репетициите на "Почивка в "Арко Ирис", постановка на н.а. Филипов за 20 т.м., ние малко да отложим "Мария Стюарт". Истината е, че никой няма да ни пита с какъв срок сме разполагали, тъй като никой не ни е задължавал със срок.

Ако другаря Мирски счита, без да смята, че това е някаква форма на неуспех, да се усъвършенства спектакъла, че му е нужно повече време, за да се осъществят тия конструктивни предложения, които се направиха тук, ние ще му го осигурим. Аз благодарям много на другарите Каракашев, Чипев, Вучков, Чапразов, Камен Видев, Сев. Гъророва, Кабакчиев и на всички други другари, които се изказаха.

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ: Тия решения не са свързани с времето.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Вторият въпрос. Счита ли др. Мирски, не сега, а в едно по-далечно бъдеще, когато спектакъла се по-улегне - след 4, 5, 6 представление, че ние можем да вкараме двама или трима дубльори, там където сметнем, че артистите не могат да дадат повече от това което дават сега. Не назовавам имена.

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ: Ако е в интерес на спектакъла, не само считам, но даже бих помолил за това.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Колко представления имаме до края на сезона?

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ: Имаме 6 представления.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Добре, след тези 6 представления за идущата година можем да вкараме дубльори. Аз считам, че независимо от тези думи, които казах, за представлението, решението на др. Мирски е интересно.

За декорите се казва, че са великолепни. Костюмите също. Всичко това въвежда в една атмосфера, която подпомага да се раз-

крият и акцентират някои моменти.

Мисля, също че някои от сцените са много убедителни. Особено действията и картините след почивката.

За времето. Обръщам се към др. Мирски. Считам за абсолютно задължително продължителността на спектакъла да бъде сведена до 3 ч. или максимум 3 часа и 20 мин. Иначе няма да се съглася да обявя премиерата.

Минавам по-нататък. Първо действие. Напълно съм съгласен че то търпи съкращения. Паузите са големи. По едно време се прокрадна скука. Някои паузи не позволиха да следим логиката на мислите. Има многоголеми паузи между репликите.

За Масалитинова. Първо, изненаден съм от липсата на дикция. Чувствува се една припряност в началото, една нервност, едно застъпване на думите като турски керемиди на покрив. Тя може да постигне изчистване на този недостатък. Тя е голяма актриса.

За Мария Стварт. Авторски тя е по-бедна като образ. По това спор няма. Но сегашния костюм в никакъв случай не трябва да остане. Този костюм на вакарелска слугиня трябва да се махне. Маркаре да е в тежко положение, трябва в нещо да подказва, че е кралица и се бори за короната. Така както е сега тя много дребнее. Няма царствено достолепие.

Аз поне останах с впечатление, че Мария Стварт се показва като истинска кралица във второто действие, особено когато беше осъдена на смърт. Тъй както Стефан Цвайг говори за Мария Антоанета, че тя е проявила себе си като кралица само когато е била осъдена на смърт и е качена на каруцата на път за ешафота.

Един малко специален въпрос. От всички Стварти и Елисавети които подадоха заявление за дубльори имаме ли някоя, която в бъдеще може да стане дубльорка?

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ: Нямаме ангажимент към никоя.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Аз говоря от наша гледна точка н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ: Ако ги смятах за подходящи, щях се да ги предложа.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: За другаря Георги Георгиев споделихме с някои от другарите, които стояха на репетицията до мен че той прави едни неоправдани паузи.

ВЛАДИМИР КАРАКАШЕВ: То идва от незнание на текста.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Може и така да е. Чувствува се едно сценично поведение, което леко ми асоциира към едни други образи, едни други маниери от досегашни главни роли.

Особено много ви моля, другарю Мирски, да помогнете другаря Гайтаников освен всичко което се каза за съдържанието и за образа, да оправи дикцията. Никаква дикция няма.

н.а. ЛЮБОМИР КАБАКЧИЕВ: Той няма по начало дикция.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Лейстър не покрива напълно образа на Шилер.

С критиката за Шрьобъри съм съгласен. Отначало много се зарадвах, но след това настроението ми спадна. Към края той нещо небледня.

Друг малък въпрос. Вдигането на гилотината, на бравата не бива да става. На всяка цена да се съкрати този жесток натурализъм.

В заключение аз считам, че другаря Мирски, заедно с артистите, в един завидно кратък срок е осъществил един мащабен спектакъл, едно търкуване, бих казал, съвременно, както и другарите се изразиха, но не в сантиментално-романтичен план, а в един рационален план. И аз предвиждам на този спектакъл добър успех.

н.а. СТЕФАН ГЕЦОВ: Имам един страничен въпрос. Моля, наредете долу да се почисти сцената. Като се движат жените с роклите си вдигат един такъв прахуляк.

н.а. КРЪСТЬО МИРСКИ: Това е прах, който поставят пожар
карите като предпазно средство от пожар.

ПРЕДС. АЛЕКСАНДЪР ГЕТМАН: Независимо от това, че другар
Мирски си води бележки, ние имаме стенограф, който ще направи ин
тен протокол за уточняване на някои неща. Всичко се записва и на
магнетофонна лента, която ние ще помолим да ни бъде предоставена
за да отиде тя в нашия музей.

Благодаря на всички.

(Заседанието се закрито в 15,30 ч.)

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Ал. Гетман)